

Lyka Károly

AMI NINCS, DE LEHETNE

Sok esztergomi utam főtanulságait egy pár megjegyzésbe szoríthatom.

Van ott néhány templom, amelyek oly érdekesek, hogy nem hiányozhatnak egyetlen magyar művészettörténetből sem.

Van ott egy képtár, amelyért külön érdemes Esztergomba utazni.

Van egy kincstár, amely ritka unikumokat tartalmaz.

Van egy régészeti gyűjtemény, amelyet nem sajnálnék hússzor is megnézni.

Mindez a múlté. *A múlt* csinálta, a *jelen* gondos keze ápolja, gyűjti, megtartja. De *múlttá* kellett válnia, hogy a *jelent* érdekelje.

Ötven év múlva mindaz a művészet, ami most él, dolgozik, alkot, múlttá válik. Ha majd akkor a templomok gondozóitól, e gyűjtemények őreitől az én odavetődő kritikusatódom azt fogja kérdezni, hol vannak a művészeti alkotások, amelyek például a huszadik század első emberöltőjét jellemzik, vajon milyen választ fog kapni?

Hogy akkor nem volt művészet? Ezt nem mondhatja, mert olyan idő még sehol soha nem volt, mióta ember lakja a földet, amikor ne lett volna művészet.

Hogy Esztergomban akkor nem voltak művészek? Erre rögtön rációfolna egy sor budapesti tárlatkatalógus és az esztergomi adókönyv.

Mit mondana tehát? Nem tudom. Annyi azonban bizonyos, hogy bármit mondana, nem volna benne köszönet.

Van egy pár hely, nagyon csekélyke helyek, ahol egy ilyen kérdésre nagyon büszke választ kaphatna az érdeklődő.

– Mi külön fejezet vagyunk a magyar művészet történetében – válaszolná a szegény Nagybánya földhözragadt polgára. – A mi nevünk dicsőséges márká.

– Mi pedig – válaszolná a még szegényebb Gödöllő még homokhoz ragadtabb polgára – mi pedig világmárka vagyunk, még Amerika is kér belőlünk.

És talán Szolnok is éppen ilyen hangon adná meg a szíves felvilágosítást.

Vannak tehát földrajzi pontok minálunk, amelyek a kultúra térképén azért érdemeltek ki maguknak nagyobb karikát, mert akarták és tudták magukat a művészet életben tartásával jelentékennyé tenni. Nélküle olyanok volnának ma, mint egy élő Pompeji. Amelynek nincs semmi jelene, csupán múltja. De hát éppen a jelenen múlik, hogy mit mondjon róla egykor majd a jövőendő.

Láttam, – hisz jelen voltam – hogyan alakult meg a nagybányai művésztelep. Az ifjú piktorság kapott egy mezőn egy pajtát, amely négy lábból és egy ferde tetőből állott. Ez volt a bölcső. Nagy dolgok gyakran kicsiny fészkerben születnek. Aztán persze folytatták, fejlesztették, alakígtatták az együgyű gondolatot. Hogy innen hova jutottak, azzal már a történelem kénytelen foglalkozni.

Esztergomban is ringott egyszer egy ilyen egyszerű bölcsőcske, még pedig egy odáig nagyon elhagyott területen: az egyházművészet terén.

Akadott egy derék, végtelenül kedves kanonok, aki egy ollóval és néhány rőf papirossal egyházművészeskedett. Nyírta belőlük a kereszteteket. 1884-ben kiadott belőlük ezret. Impozáns szám. Ám tovább nyírt és már egy évvel rá a nyilvánosság elé került újabb kétezer darab.

Ámde nem ez volt az első ténykedése ezen a téren. Mert István bácsi (ő az egész ország szeretett István bácsija volt) már 1839-ben merész vállalkozással lepte meg az országot. Magyar szentképeket metszett rézbe, kinyomatta, kiadta. A magyar szentképek olyan kapósak voltak, hogy 1845-ben már a harmadik kiadásuk is napvilágot láthatott. Van ebben valami ráció. Mert először: magyar ember csinálta, ha még úgy Mayernek hívták is. Másodsorban lekonkurálta velük az osztrák, cseh és német szentképgyárat, és harmadszor: magukon viselték a fémjelzést: *made in Esztergom*. A vállalat ezzel mintegy szentesítve volt.

Hát bizony a kedves István bácsi nem tartozott a világ legnagyobb művészei közé. Ezt az ő szentképecskéi rögtön elárulták. De amit tett, mégis derékas és kitűnő cselekedet volt. Annyira kitűnő, hogy utána már csak egy nagy úr következhetett. Sajnos azóta Esztergomból nem özönlött széjjel a magyar szélrózsa minden tájára a derék vállalkozás folytatása. Senki sem törődött vele.

Pedig kellett volna. Mert amit Nagybányán a történelmi pajta jelentett, ugyanazt jelentették Esztergomban István bácsi szentképecskéi. Kezdetét valaminek, amit érdemes fejleszteni, erősíteni, nagyobb stílus-

ban folytatni. Kár, hogy ez itt nem történt. Mert ha történik, akkor ma már Esztergom bizonyára viruló egyházművészeti központ s a paróchiák nem kénytelenek cseh, tiroli, osztrák, német szenteket vásárolni papirosra, kőben, terrakottában, festésben.

Áldassék a neve a jó István bácsinak, aki megmutatta azt, igen szerény formában, hogy mit kellett volna csinálni.

De talán azt is, hogy mit kell ezután csinálni.

(Esztergom és Vidéke, 1929. december 25.)

Majer István (1813-1893) kanonok, író, grafikus

Majer István sírja az esztergomi Belvárosi temetőben